

פרשת תרומה "בלבבי משכן אבנה"

נתיבות שלום

בספה"ק תולדות יעקב יצחק מביא דברי האלשיך הקדוש, שתרי"ג המצוות נאצלו מעצמותיו יתברך, וכמו שהקב"ה נצחי כך תרי"ג המצוות הנאצלים ממנו יתברך הם נצחיים. ועל פי זה מקשה על מצווה זו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, מה הנצחיות במצווה זו שאינה נוהגת לדורות, ולא רק לאחר החורבן אלא אפילו בזמן שביהמ"ק קיים א"א לקיימה, ושייכת רק לדור שבימיו נבנה ביהמ"ק, ומהו א"כ עניין הנצחיות במצווה הנוהגת בדור אחד בלבד?

והתולדות יעקב יצחק מבאר שמצווה זו של ועשו לי מקדש קאי על כל אדם שהוא עולם קטן בפנ"ע, והוא מצווה לעשות בקרבו מקדש לה', שבתוך גופו יהיה מעון לשכינה, וכמאמרם ז"ל "ושכנתי בתוכם", בתוכה לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד.... וזה תכלית הבריאה שכל יהודי יהיה בעצמו בית מקדש, ועל זה נאמר "וכן תעשו לדורות", שתהיה השראת השכינה בתוך כל אחד ואחד.

...והדרך לבנות כל יהודי את הביהמ"ק שלו, היא כדכתיב "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו", כמאמר צדיקים שהתרומה מאת כל איש היא, אשר ידבנו לבו, לכל אדם יש עניינים מסויימים שלבו משתוקק אליהם ביותר, כל אחד וענייניו, והתרומה היא מאת כל איש, אשר ידבנו לבו, שימסור את הדבר ההוא שתשוקת לבו מיוחדת אליו תרומה לה', ועי"ז בונה את ביהמ"ק שלו.

נפש החיים שער א פרק ד

וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעול' אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאבידו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים. ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו. לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה. בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום. הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ וטיטוס. כי הלא נ"נ וטיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם חלק ושורש בעולמות העליונים שיהו יכולים לנגוע שם כלל במעשיהם. רק שבחטאינו נתמעט ותש כביכול כח גבורה של מעלה. את מקדש ה' טמאו כביכול המקדש העליון. ועי"כ היה להם כח לנ"נ וטיטוס להחריב המקדש של מטה המכוון נגד המקדש של מעלה. כמו שארז"ל (איכה רבתי) קמחא טחיבא טחינת. הרי כי עונותינו החריבו נזה מעלה עולמות עליונים הקדושים. והמה החריבו רק נזה מטה. וזהו שהתפלל דוד המע"ה יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. ביקש שיחשב לו כאלו למעלה בשמי מרומים הרס. אבל באמת לא נגעו שם מעשיו כלל כנ"ל: גם על זאת יחרד לב האדם מעם הקדש שהוא כולל בתבניתו כל הכחות והעולמות כולם כמו"שית אי"ה להלך בפ"ו ובשער ב' פ"ה. שהן המה הקדש והמקדש

העליון. והלב של האדם אמצעייתא דגופא הוא כללית הכל נגד הבית ק"ק אמצע הישוב
אבן שתיה. כולל כל שרשי מקור הקדושו' כמוהו ורמזוהו ז"ל במשנה פ' תפלת השחר
יכוין את לבו כנגד בית ק"ק... א"כ בעת אשר יתור האדם לחשוב בלבבו מחשבה אשר
לא טהורה בניאוף ר"ל. הרי הוא מכניס זונה סמל הקנאה בבית ק"ק הק העליון גורא
בעולמות העליונים הקדושים ח"ו. ומגביר ר"ל כחות הטומאה והס"א בבית ק"ק הק
העליון. הרבה יותר ויותר ממה שנגרם התגברות כח הטומאה ע"י טיטוס בהציעו זונה
בבית ק"ק במקדש מטה. וכן כל חטא ועון אשר כל איש ישראל מכני' בלבבו ח"ו אש
זרה. בכעס או שארי תאוות רעות ר"ל. הלא הוא ממש כענין הכתוב (ישעיה סד) בית
קדשנו ותפארתנו אשר וגו' היה לשריפת אש. הרחמן ית"ש יצילנו. וז"ש השם ליחזקאל
(מג) את מקום כסאי גו' אשר אשכך שם בתוך בני ישראל לעולם ולא יטמאו עוד בית
ישראל שם קדשי גו' בזנותם גו'. עתה ירחקו את זנותם גו' ושכנתי בתוכם לעולם:
ובזה יובן הכתוב וייצר ה' אלקים את האדם עפר גו' ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם
לנפש חיה. ופשוטו של מקרא ודאי הוא כתרגומו והוה באדם לרוח ממללא. ור"ל שכאשר
היה הגוף לבדו היה עדיין עפר ממש בלא שום חיות ותנועה: וכאשר נופח בו נשמת
חיים. אז נעשה איש חי להתנועע ולדבר. ועיין רמב"ן בפ"י התורה. אמנם בקרא ויהי
באדם לא כתיב. אלא ויהי האדם לזאת יש מקום לפרשו ע"פי שנתבאר. שהאדם בנשמת
החיים שבתוכו. הוא נעשה נפש חיה לרבויו עולמות אין מספר. שכמו שכל פרטי הנהגות
הגוף ותנועותיו הוא ע"י כח הנפש שבקרבו. כן האדם הוא הכח ונפש החיה של עולמות
עליונים ותחתונים לאין שיעור. שכולם מתנהגים על ידו כנ"ל:

נפש החיים שער א - הערות פרק ד

(*)...לזאת הרי כי ודאי עיקר ענין הקדש והמקדש ושריית שכינתו ית' הוא האדם שאם
יתקדש עצמו כראוי בקיום המצות כולן שהם תלויין ג"כ בשורשן העליון בפרקי אברי
השיעור קומה כביכול של כלל כל העולמות כולם. (וע' זוהר תרומה קס"ב ב' ואת המשכן
תעשה גו'. הא הכא רזא דיחודא כו' עש"ה) אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה'
ית"ש. כמ"ש (ירמיה ז') היכל ה' היכל ה' המה. וכמאמרם ז"ל. ושכנתי בתוכם בתוכו לא
נאמר אלא בתוכם כו' וזה שארז"ל (כתובות ה' ע"א) גדולים מעשי צדיקים יותר
ממעשה שמים וארץ דאלו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה
שמים. ואלו במעשה צדיקים כתיב מקדש אדני כוננו ידיך. פתחו במעשי צדיקים וסיימו
ראייתם ממקדש. כי כן באמת שהצדיקים ע"י מעשיהם הרצויים לפניו יתברך. הן הם
מקדש ה' ממש. וי"ל עד"ז הכתוב ועשו לי מקדש גו' ככל אשר אני מראה אותך וגו' וכן
תעשו ורז"ל דרשו (סנהדרין מ"ו) וכן תעשו לדורות. ולדרכינו י"ל ג"כ שר"ל אל
תחשבו שתכלית כוונתי הוא עשיית המקדש החיצוני. אלא תדעו שכל תכלית רצוני
בתבנית המשכן וכל כליו. רק לרמז לכם שממנו תראו וכן תעשו אתם את עצמיכם שתהיו
אתם במעשיכם הרצויים כתבנית המשכן וכליו. כולם קדושים ראויים ומוכנים להשרות
שכינתי בתוכם ממש. זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דייקא שככל אשר אני מראה
אותך את תבנית המשכן וגו'. תכלית כוונתי שכן תעשו את עצמיכם. וכן אמר הוא ית"ש
לשלמה אחר גמר בנין המקדש (מלכים א' ל') הבית הזה אשר אתה בונה הוא רק אם תלך

בחקתי גו' ושכנתי בתוך עמי ישראל דיקא. לזאת כשקלקלו פנימיות המקדש שבתוכם. אז לא הועיל המקדש החיצוני ונהרסו יסודותיו ר"ל.

טללי חיים

בעניין הקבלת כלי המשכן לאברים הפנימיים של האדם ישנן כמה וכמה שיטות....קודם שניגש לעניין הכלים עצמם, נעסוק מעט במקומות בהם היו הכלים, שכן יש קשר מהותי בין המקומות ובין הכלים, באשר הכלים חשפו את הקדושה של המקום שעליו היו מונחים.

כידוע מקום הקודש נחלק לשלשה מקומות המבטאים דרגות שונות בהתגלות האלוהית ובעבודת האדם:

המקום הפנימי ביותר הוא קודש הקודשים, לאחריו ההיכל והאולם, ולאחריהם העזרה. בעניין שלשת המקומות האלו מצינו בדברי האריז"ל ובדברי הגר"א דברים דומים, שמתוך התבוננות בהם ניתן להבין בכו"כ מישורים את עניין ההבדל בין המקומות. ולכן עולה שקוה"ק מכוון כנגד הראש, שהוא בחינת כתר חכמה ובינה, וההיכל מכוון כנגד הגוף ועיקרו הלב, שהוא בחינת חסד גבורה ותפארת, והעזרה מכוונת כנגד החלק התחתון שבאדם, שהוא בחינת נצח הוד יסוד. והנה עניין שלש חלוקות אלו הוא עניין "מושכל" "מורגש" ו"מוטבע".

....ככל שמעלין בקודש, כך נוכחות האדם הולכת ומתמוססת והנוכחות האלוהית הולכת ומופיעה ביתר שאת.

מבחינה מסויימת ניתן לומר שבעזרה הנוכחות של האדם היא הבולטת והניכרת, ואילו ההתגלות האלוהית גבוהה. לעומת זאת, בהיכל – התגלות האלוהית ונוכחות האדם שוות. ובקוה"ק התמוססה לגמרי בחינת האדם והתגלתה אך ורק בחינת הא-לוהות העליונה. עיקר עבודת הקרבנות הייתה בחוץ, בעזרה, בהקרבת הקרבנות. כמו כן, הקרבנות-הבהמות, מבטאות את הצדדים הבהמיים של העוה"ז, ועבודת העזרה נועדה להעלות את הרבדים הנמוכים של העוה"ז למרום הקודש. רעש גדול רעשה העזרה – האש, המערכה, שירת הלויים, שחיטת הקרבנות ועבודת הכוהנים.

פנימי ונעלם יותר – ההיכל. שם כבר העבודות נעלמות ופנימיות יותר, זכות זך וטהור, והקטרת הקטורת – ריח ניחוח לה'. הריח והראייה, שני הכוחות העליונות שבאדם, אלו הם שהיו בהיכל פנימה. עבודות של שובה ונחת, טהרה וזכות. לא דם ולא בהמות, לא עצים חיים טרם שריפתם, אלא צומח, זית וסממני הקטורת, וגחלים לוחשות הנלקחות מעל גבי מזבח החיצון, ועולות לעילא אל הקודש פנימה. בשולחן התמיד – כמעט ולא נעבדה עבודה. רק עריכת לחם הפנימי עליו משבת לשבת, ותו לא. זהו מקום פנימי, כלים פנימיים ועבודות פנימיות יותר...ההבדל בין העזרה ובין ההיכל בא לידי ביטוי בין השאר בהבדל בין המזבח החיצון, מזבח הנחושת, ובין מזבח הזהב הפנימי מזבח הקטורת. לעילא לעילא יותר, במקום הפנימי והנעלם, חבוי במעמקי הפנימיות – מקום קה"ק, מקום נשגב למעלה מכל גדרי עולמות. במקום זה לא היה מגע יד אדם כלל. לא נעשו בו עבודות, ולא דרכה בו רגל אנוש, רק ביום אחד בשנה, ביום בו עולה האדם לבחינת חלק אלו-ה ממעל ממש, רק אז, אחת בשנה, יכול הכהן הגדול מאחיו, להיכנס אל קה"ק פנימה, ובשם כל ישראל להתאחד לגמרי באחדות נעלמת בגופא דמלכא ממש.

אם כן שלש דרגות הן: עבודות חוץ בעזרה, בהן נוכחות האדם גבוהה ועבודתו מרובה ורועשת, עבודת פנים בהיכל, בהן נוכחות האדם מצומצמת יותר בעבודות מועטות, ותוקף האור העליון מתרבה, ולעילא לעילא, מקום קה"ק, מקום נעלם ונסתר, ללא מגע יד אדם ונוכחותו, אלא התגלות א-לוקית עליונה ופנימית.

לאור דברי האריז"ל ננסה לבחון את ההבדלים בין שלושת המקומות. ראשית, א"ל, ששלש דרגות אלו, הן שלוש דרגות בעבודת ה': עבודות חוץ בעזרה, מקבילות לחובת האברים. עבודת פנים בהיכל, מקבילות לחובת הלבבות, ומקום קה"ק, מקום שבו אין עבודת אדם, מקביל לפעולה האלוקית הנסתרת, העושה באמת את הכל. נרחיב: ראשית כל, עבודת החוץ בעזרה מקבילות אל חובת האברים. העבודה החזקה בגוף ממש, קיום תורה ומצוות בגופו. כאן מתעסקים הרבה עם הנפש הבהמית, הגוף. לבטל את יצר הרע, לכפר על החטאים והטומאות, ולהתקרב בקרבן אל ה', קרבן שמקרב את הדם ואת הבשר – את כל החיצוניות.

שנית, עבודת פנים, בהיכל. אלו הן חובות הלבבות, עבודה של אהבה, יראה ודבקות.... ולמעלה מעבודת הלבבות, עליון הרבה הרבה מהם, הוא עניין קה"ק, הפנימי והנעלם, שהוא למעשה איגנו עבודת האדם אלא הנוכחות הנסתרת והנעלמת של ה' יתברך בכל מעשינו ובכל חיינו. מקום קה"ק מבטא את האמת הנעלמת והנסתרת שמלוא כל הארץ כבודו, והוא יתברך זה שפועל ועושה את הכל, ובפנימיות כל המעשים הטובים שלנו אנו באמת נפעלים ממנו יתברך....

סוף דבר

באחד משיריו של רבי אלעזר אזכרי מופיע הפסוק הבא:
"בתוך לבי משכן אבנה לזיוו, קרבן תקריב לו נפשי היחידה."
בעקבות פסוק זה כתב הרב יצחק הוטנר את השיר "בלבבי משכן אבנה", וחיבר לו את

בלבבי משכן אבנה להדר כבודו,
ובמשכן מזבח אשים לקרני הודו,
ולגר תמיד אקח לי את-אש העקיפה, ולקרבן אקריב לו את נפשי,
את נפשי היחידה.

I will build a tabernacle in my heart to glorify God's honor.
And I will place an altar in the tabernacle dedicated to God's divine rays
of splendor.
And for the eternal flame I will take upon myself the fire that fueled the
Binding of Isaac.
And as a sacrifice I will offer God my soul, my unique soul.